

Ф. М. МЕДВІДЬ*Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ*

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В УМОВАХ БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТУ*

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 1(28), с. 33–38

Розглянуто генезу і становлення відносин України і Польщі в умовах багатопольярного світу, які можна кваліфікувати як стратегічне партнерство.

Формування навколо держави безпечного міжнародного середовища є однією з передумов її поступального та успішного розвитку. В останні роки нової динаміки набули процеси регіонального співробітництва, що веде до збільшення простору демократії, сталого розвитку і безпеки.

Хоча двостороннє співробітництво є предметом досліджень невеликої групи експертів, проте останнім часом з'явилися дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених (В. Бурдяк, С. Гакман, А. Круглашов, В. Мошняга, С. Григоришин) щодо перспектив розвитку двосторонніх відносин в рамках низки євро регіонів. Двосторонні відносини України з країнами-сусідами Центральної та Східної Європи (Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова) досліджують О. Цапенко, Р. Малик, М. Мальський, Д. Ткач, Є. Кінаш, С. Стоєцький, І. Гуцуляк, Г. Мельничук, С. Мітряєва та ін.

Українсько-польським відносинам у незалежній Україні присвячені роботи Л. Алексієвець, О. Бабака, Т. Бевз, М. Гетьманчука, В. Голубко, Я. Грицака, Т. Гунчака, Б. Гудя, Д. Горуна, Я. Дашкевича, Л. Зашкільняка, Г. Зеленько, Я. Ісаєвича, М. Крикуна, О. Красівського, О. Калакури, В. Кирилича, М. Кугутяка, С. Кульчицького, М. Кучерепи, В. Литвина, М. Литвина, І. Лисяка-Рудницького, В. Лишка, С. Макарчука, В. Моцю-

ка, В. Переверзія, О. Сухого, В. Сергійчука, І. Цепенди та ін.

Значний внесок у вироблення концепцій польсько-українських відносин у контексті європейського історичного процесу зробив Ярослав Дашкевич [4].

Над алгоритмом майбутнього між Варшавою і Києвом розмірковують українські і польські експерти [3], правники [22].

Українська полоністика як феномен української культури, на наш погляд, набрала європейських обрисів. Культурний процес, взаємозбагачення культур, у даному випадку слов'янських, є процесом самостійним, однак йому можуть сприяти політико-ідеологічні обставини, а можуть і заважати, оскільки, як відомо, попередні 500 років українсько-польських відносин, де панувало недружнє ставлення, логіку і знання підмінювали стереотипи [18].

Демократія, як засвідчує післявоєнний розвиток країн Центральної і Східної Європи, може стати в Україні основою ефективної політичної системи. Однак, політичні еліти та їх лідери, що прийшли до влади демократичним шляхом за відсутності ефективних правових обмежень, дуже часто вдаються до згортання демократії та відновлення авторитарних методів управління. Представники різних політичних сил владних структур, що повинні творити єдину цілісну владу, вузькопартійно трактують національні інтереси та шляхи їх досягнення і таким чином змагаються за політичний і економічний вплив на суспільні процеси. Отже, головним завданням формування ефективної, демократичної влади в Україні має стати її творення на засадах єдності у відстоюванні національних інтересів як у внутрішній, так і в зовнішній політиці.

* Стаття підготовлена на основі тез доповіді, виголошених на Міжнародній науково-практичній конференції "Транскордонне українсько-польське співробітництво в контексті перспектив європейської інтеграції України", що відбулась 5–6 листопада 2010 р. в рамках "Європейських днів добросусідства-2010" і Міжнародного науково-просвітницького проекту: "Від локального добросусідства до міжнародного партнерства" на базі Національного університету "Острозька академія".

За відсутності дієвих механізмів політичної відповідальності політичних сил та їх лідерів перед громадянами, високому рівні конфліктності серед політичних еліт на ґрунті різновекторних ціннісних орієнтацій, непрозорості управлінських процедур у державній владі й місцевому самоврядуванні та корупції, у тому числі політичної, на всіх рівнях влади, важливим виступає завдання спрямування політичної конкуренції політичних еліт та їхніх лідерів у патріотичне русло на базі консенсусу щодо змісту національних інтересів України [23; 59–66].

Україна обрала стратегічним напрямом своєї зовнішньої політики інтеграцію в європейські структури [1; 2]. Нині вже визначені і реалізовані деякі етапи руху України до ЄС: вступ до СОТ, здобуття статусу країни з ринковою економікою, створення зони вільної торгівлі з ЄС, отримання статусу асоційованого члена ЄС [15; 17–19].

На шляху до європейських структур важливу роль відіграють зовнішньоекономічні зв'язки України з країнами, з якими вона має спільний кордон. Серед них особливо важливе значення надається Польщі, яка визнана стратегічним партнером України.

Як відомо, нинішньому українсько-польському зближенню передувало майже п'ятсотрічний період непорозуміння і протиріч, коли стосунки двох народів найчастіше мали вигляд “підкорювача і підкореного, гнобителя і пригнобленого, експлуататора і експлуатованого” [5; 23–29]. Відповідно, у суспільній думці українців і поляків сформувався негативний стереотип стосовно одне одного. Згідно з даними соціологічного опитування, проведеного у Польщі 1992 р., 53 % респондентів вважали Україну державою, небезпечною для Польщі [8; 179]. Подібні настрої спостерігалися і в українському суспільстві, зокрема у західних областях.

Зважаючи на подібне несприйняття націями одна одної, на можливі територіальні претензії, можна було очікувати, що процес зближення двох країн буде тривалим і складним. Але внутрішні політичні та соціокультурні перетворення, міжнародна обстановка і необхідність реалізації євроустремлень сприяли активізації українсько-польської співпраці, яка за кілька років набула ознак стратегічного партнерства. Причому характерною ознакою останніх років є надзвичайно активна політика Варшави щодо Києва. Польські політики добре засвоїли тезу З. Бжезінського (яка впливає, у свою чергу, із концепцій Єжи Гедройця, 100-річчя від дня народження якого відзначали у 2006 р. і в Україні [6]), що існуван-

ня незалежної України є важливим запобіжним чинником супроти можливого відродження імперських амбіцій та реваншистських настроїв у Росії та що “Нема вільної Польщі без вільної України”.

Польський напрям зовнішньої політики України на сьогодні можна вважати визначальним у багатьох відношеннях. Республіка Польща є невід'ємною частиною політичного і культурного простору об'єднаної Європи, трансатлантичного співробітництва, її умовною географічною межею на західному кордоні України. Польща об'єктивно зацікавлена в залученні України до панєвропейської конфедерації і демонструє неабияку підтримку розвитку української державності.

До обоюдоцінних, національно важливих інтересів України і Польщі можна віднести такі:

- забезпечення національної безпеки в рамках створення загальноєвропейської системи;
- розвиток різнобічного політичного, економічного, культурного та інформаційного співробітництва на двосторонній основі, у межах Ради держав Балтійського моря, Центральноевропейської ініціативи, Балто-Чорноморського співробітництва і ГУАМ, а в перспективі також у рамках ЄС;
- прагнення до взаємної політико-економічної підтримки на міжнародній арені;
- налагодження і розширення громадських, науково-дослідних, освітніх і культурно-мистецьких зв'язків як на державному, так і на місцевому рівні [17; 305].

Існує взаємна зацікавленість Польщі та України у розвитку багатосторонніх відносин, які мають як економічне, так і політичне значення. Для України важливим є досвід ринкових трансформацій у Польщі, адаптації її індустріальної системи, законодавчої бази до вимог ЄС. Водночас Польща також зацікавлена у співробітництві з Україною як ринком збуту своїх товарів, можливостей доступу її комунікацій через українську територію до Чорного моря, нафти з Кавказу, як гаранта політичної стабільності на її східному кордоні.

За термінологією батьків-засновників геополітики, Україна належить до країн Балто-Чорноморського паска (“осі Європи”). Від цих країн багато в чому залежить стабільність усієї Євро-Атлантичної системи. На сьогодні вони фактично визначають і будуть визначати стан і структуру європейської безпеки на десятиріччя вперед. Це країни Балтії, Польща, Україна, Білорусь,

Угорщина, Чехія, Словаччина, Румунія. Міцні стратегічні позиції і вплив цих країн, згідно з Х. Макіндером, дають можливість встановити домінування над “Хартлендом” (тобто серцевиною Євразії) й усім світом [12; 571].

Саме ці країни опинилися в центрі дискусії про розширення НАТО. Саме за ці країни ведеться сьогодні жорстока прихована боротьба між країнами Альянсу, насамперед США і РФ.

Нині Україна виступає як ключова ланка Балто-Чорноморської осі і відбувається позиціонування України як регіонального лідера.

Польща, як відомо, стала першою державою, яка визнала незалежність України. Базовий договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між двома державами було укладено вже під час першого офіційного візиту Президента України до Республіки Польщі у травні 1992 р. Відносини на рівні стратегічного партнерства між Україною та Польщею було закріплено у Спільній заяві “До порозуміння та єднання”, підписаній під час державного візиту Президента Республіки Польщі в Україну 20–22 травня 1997 р.

Такі відносини, стверджують політологи, “на відміну від звичайних двосторонніх взаємин, шляхом яких досягаються локальні (тактичні) цілі або здійснюється співробітництво у певній окремій сфері, спрямовані на досягнення довгострокових, життєво важливих для двох країн стратегічних цілей, що можливо на основі співпраці саме з цими державами”. Сутність стратегічного партнерства полягає в наявності такої міждержавної взаємодії, яка дає можливість партнерам, об’єднуючи зусилля, досягти життєво важливих внутрішньо- і зовнішньополітичних стратегічних цілей. Стратегічна взаємодія є комплексною, вона охоплює кілька важливих сфер співробітництва і має довготривалий характер. Міцність стратегічного партнерства визначається взаємною готовістю сторін враховувати інтереси одна одної, наявністю дієвих механізмів реалізації співробітництва і дисциплінованістю партнерських взаємин.

Якщо проаналізувати наявний рівень відносин України з країнами, що належать до її стратегічних партнерів (Росія, Німеччина, США), то лише українсько-польські відносини повністю підпадають під поняття “стратегічне партнерство”. До стратегічного партнерства обидві країни були підштовхнуті як зовнішньо-, так і внутрішньополітичними обставинами. По-перше, йдеться про так званий “європейський чинник”, який пов’язував польську політику у східноєвропейсь-

кому регіоні із модернізацією західноєвропейської політики щодо посткомуністичних країн та, зокрема, України [16]. І по-друге, слід пам’ятати “російський чинник” [11]: активна, хоч не завжди послідовна міжнародна політика Росії та посилення російсько-білоруської інтеграції поставили під загрозу самостійну (наскільки це взагалі можливо для енергозалежної держави) зовнішню політику України [13; 45–59].

Неоціненним є досвід і підтримка Республіки Польщі на шляху України до європейської та євроатлантичної інтеграції. Наочним прикладом цього може слугувати висунута в січні 2003 р. ініціатива Польщі щодо розробки “східного виміру” політики Європейського Союзу, який містив би й концепцію особливих відносин з Україною. Пропозиції Польщі охоплювали необхідність чіткого визначення перспективи членства в ЄС для України, а також невідкладного надання Україні статусу країни з ринковою економікою. Крім того, Польща запропонувала створити в рамках ЄС Європейський фонд демократії для підтримки неурядових організацій в Україні, Білорусі, Молдові і Росії, Європейську програму стипендій для підтримки обміну студентами, Європейську програму стажувань для підтримки обміну випускниками вишів та молодими фахівцями. Також Польща запропонувала підтримувати програми і кафедри європейської інтеграції в університетах України та створити Європейський інвестиційний фонд для Східної Європи з метою підтримки малого та середнього бізнесу. Польща і Україна сподівались, що новий “східний вимір” стане невід’ємною складовою політики Європейського Союзу. Проте пропозиції Польщі так і не отримали належного розвитку всередині інституцій ЄС [7; 116].

Нинішня співпраця Польщі й України містить у собі амбітну надмету — сприяти поверненню Європи у свої визначені історією кордони, подолати притаманний другій половині ХХ ст. розкол континенту.

Вступ Польщі до Євросоюзу створює для України нову реальність: серед провідних членів ЄС уперше з’являється країна, яка чітко заявила про підтримку курсу України на членство в ЄС. Таким чином, істотно поліпшуються умови лобювання українських інтересів і позицій безпосередньо в центрах прийняття рішень Європейського Союзу.

Польща, у свою чергу, отримує реальну змогу реалізувати свій лідерський потенціал уже в рамках розширеного ЄС, запропонувати і відстоювати власне бачення єдиної Європи як спільноти,

потенційні межі якої не утинаються кордоном по Західному Бугу. Приєднання Польщі до ЄС, якщо воно буде загалом успішним, посилить позиції тих кіл у Європі, які бачитимуть в Україні кандидата на членство в Європейському Союзі.

Україна зацікавлена в тому, щоб інтеграція Польщі до ЄС стала взірцем успіху парадигми розширення, щоб ускладнення, пов'язані з інтеграцією такої великої країни, були мінімальними, а наслідки включення у спільний економічний та соціальний простір Європейського Союзу — максимально позитивними. Від цього залежать як перспективи подальшої політики розширення ЄС, так і здатність Польщі бути ефективним лобістом такої політики [14].

Нові можливості вимагають застосування оновленого інструментарію співпраці Польщі й України. Для ефективного використання ситуації необхідно істотно модернізувати структуру та наповнення політичного діалогу між Україною і Польщею.

У контексті поточних тенденцій принципової ваги набуває співпраця, спрямована на досягнення відповідності України першому з Копенгагенських критеріїв членства в ЄС (“політичному” критерію): забезпечення стабільності демократичних інститутів, захисту прав людини та верховенства права. Ключовою тезою політичного діалогу України й Польщі є визнання того, що тільки демократична Україна зможе скористатись благами, які випливають з участі в процесах європейської інтеграції.

Україна і Польща зосереджуються не лише на двосторонньому діалозі. Польща намагається долучити Україну до багатосторонніх ініціатив, активним учасником яких є сама, на кшталт Вишеградської групи та “Веймарського трикутника”.

Національним інтересам України й Польщі відповідають збереження трансатлантичної єдності, подолання суперечностей, які виникли у відносинах між США та деякими країнами Західної Європи [9; 198–199].

Відносини з Польщею протягом останніх п'яти років були найбільш динамічними з усього спектру двосторонніх відносин України й характеризувалися значною кількістю візитів на найвищому рівні — 15 робочих візитів Президента України до Польщі, та 6 візитів Президента Польщі в Україну. Польща виявила себе як основний стратегічний партнер нашої держави не лише в Центральній-Східній Європі (ЦСЄ), а й загалом в ЄС. Це, зокрема, виявилось в активному відстоюванні Польщею надання Україні європейської перспективи та її глибокій переконаності у

необхідності підтримки євроатлантичного курсу України як ключового фактора стабілізації європейської системи безпеки [10; 273–276].

Польща є активним учасником українських регіональних ініціатив як у сфері поглиблення процесів демократизації у Чорноморському регіоні (спостерігач у Спільноті демократичного вибору та один з ініціаторів створення “Групи друзів ГУАМ в ЄС”), так і у сфері енергетичної співпраці.

Українсько-польський консенсус з європейської енергетичної безпеки став вирішальним для втілення ідеї Балто-Чорноморського енергетичного простору з подальшим наповненням його конкретним змістом — реалізацією Євро-Азійського нафтотранспортного коридору (переведення нафтопроводу “Одеса–Броди” у аверсний режим з можливою його добудовою до Плоцька).

Польща — важливий партнер України в економічній сфері. Торговельно-економічні відносини постійно розвиваються по висхідній. Так, товарообіг між країнами з 2005-го по 2009 р. зріс у три рази. Посиленню економічного співробітництва сприяло зміцнення вже існуючих механізмів двостороннього співробітництва. Зокрема, активізовано роботу Консультативного комітету президентів України та Польщі, що є важливим механізмом комплексного розвитку двосторонньої взаємодії змішаної міжурядової комісії з торгово-економічного співробітництва.

З огляду на економічне, політичне, гуманітарне та іміджеве значення ще однією важливою для обох країн сферою взаємодії є спільне проведення Чемпіонату Європи з футболу в 2012 р. [21]. Підготовка до цього заходу постійно перебуває в центрі уваги глав держав України і Польщі. Підписано Спільну декларацію президентів щодо зміцнення співпраці між Україною та Республікою Польща у підготовці до ЄВРО–2012, Угоду між урядами обох країн про співробітництво під час ЄВРО–2012, утворено Українсько-польський комітет з підготовки та проведення чемпіонату.

Важливого значення обидві країни надають гуманітарній співпраці.

Досягнення історичного примирення між українським і польським народами є міцним фундаментом для розвитку відносин добросусідства і стратегічного партнерства. Важливими символічними актами примирення стали спільна участь президентів України і Польщі у відкритті меморіалу воїнам Української Галицької армії та Польських військових поховань 1918–1920 рр. на Личаківському цвинтарі, пам'ятника-меморіалу загиблим українцям у с. Павлокома, відзначення

60-річчя акції “Вісла”, спільне проведення заходів з нагоди 65-х роковин трагедії с. Гута Пеняцька, а також щодо вшанування пам’яті жертв більшовицьких репресій у місті Броди [20; 588].

Польща продемонструвала солідарність з Українським народом у вшануванні його трагічних сторінок історії — визнала Голодомор актом геноциду Українського народу й активно сприяла міжнародному визнанню цього факту. Зокрема, в рамках міжнародних європейських інституцій польські представники стали співавторами резолюції ЮНЕСКО “Увічнення пам’яті жертв Голодомору в Україні” (1 листопада 2007 р.), яку підписали 193 держави [24]. Завдяки зусиллям представників Польщі ОБСЄ (3 липня 2008 р.) прийняла резолюцію про вшанування жертв Голодомору [25]. Польща відіграла велику роль і в прийнятті Європарламентом (23 жовтня 2008 р.) резолюції “Про річницю Голодомору, штучного голоду в Україні 1932–1933 рр.” [26].

Українсько-польські відносини останні п’ять років можна назвати найуспішнішими у сфері двосторонніх відносин України. Польща стала постійним лобістом європейських та євроатлантичних прагнень України та її надійним союзником у реалізації проектів регіонального співробітництва.

Безперечним успіхом є запропонована Президентом України модель історичного примирення, яка знайшла позитивний відгук у польського суспільства та була вирішальним фактором у виведенні двосторонніх відносин на якісно новий рівень. Таке двостороннє партнерство є запорукою подальшого успішного розвитку відносин.

Реалізація відносин стратегічного партнерства між Україною і Польщею здійснюється за допомогою цілої системи інституційних механізмів, до яких належать: Консультаційний комітет президентів України та Республіки Польщі (створений у 1993 р.), Комісія з питань економічного співробітництва, Українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції (з 1998 р.), Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва (23 травня 1993 р.), щорічний Українсько-польський економічний форум, Парламентська Асамблея України й Польщі.

Останніми роками двосторонні відносини характеризувалися стабільним динамічним політичним діалогом між двома країнами. Проте політичні відносини між Україною і Польщею протягом останніх років, попри достатньо інтенсивні стосунки президентів, не позбулися по-

верховості та асиметричності. Двосторонні відносини надто залежні від взаємовідносин вищих посадових осіб, вони вибудовуються “згори” і нерідко не підкріплені повсякденним співробітництвом на рівні середньої ланки бюрократії. Співпраця на міжурядовому й міжпарламентському рівнях не завжди відповідає стандартам справжнього стратегічного партнерства. Двостороннім відносинам бракує прямих і безпосередніх комунікацій між урядовими експертами та між установами й департаментами, які відповідають за розробку політичних рішень, спираючись на взаємні інтереси [19; 83–84].

Підсумовуючи досвід українсько-польського співробітництва, слід відзначити, що саме послідовна позиція Польщі дала можливість створити широку договірну інфраструктуру у політичній, економічній та культурній сферах. Усупереч цьому, потенціал двосторонньої співпраці поступово втрачається, оскільки Україна не використовує потенційних можливостей українсько-польського партнерства. І все ж сучасні європейські тенденції свідчать про перспективність регіональних проектів, а отже й про наявність в Україні певних шансів на поглиблення співпраці зі своїм значно успішнішим західним сусідом.

Література

1. Закон України “Про основи національної безпеки України” // Уряд. кур’єр. — 2003. — 30 лип.
2. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” № 2411-VI від 1 липня 2010 р.
3. *Варшава* — Київ: алгоритм майбутнього. — К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2009. — 256 с.
4. *Дашкевич Я.* Перегук віків: три погляди на минуле і сучасне України // Україна: наука і культура. — К., 1993. — Вип. 26–27; Його ж. Східна Галичина: етнічні відносини, національні міфи та менталітет // Україна в минулому. — К.; Л., 1994. — Вип. 6.
5. *Дашкевич Я.* Шляхи подолання упереджень (перешкоди нормалізації польсько-українських стосунків) // Україна — Польща: історична спадщина і сучасна свідомість: Зб. наук. праць. — К., 1993. — Вип. 1. — С. 23–29.
6. *Європа* — минуле і майбутнє. Візії та ревізії. Матеріали міжнародної конференції пам’яті Єжи Гедройця. Київ, 24–26 листопада 2006 р. — К.: Критика, 2009. — 247 с.
7. *Жовкля І. І.* Стратегічне партнерство України. Теорія і практика // За заг. ред. академіка НАН України В. П. Горбуліна. — К.: ДП “НВЦ” “Євроатлантикінформ”, 2006.
8. *Зеленько Г.* “Навздогіна модернізація”: досвід Польщі та України. — К.: Критика, 2003. — 216 с.

9. *Зовнішня політика України — 2006: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. — К.: ВД "Стилос", 2007. — С. 198–199.
10. *Зовнішня політика України — 2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. — К.: ВД "Стилос", 2010. — 320 с.
11. Лукас Е. Польша та Росія: все зайшло надто далеко? // *День*. — 2010. — 23 листоп.
12. Медвідь Ф. Українсько-польське партнерство в умовах поглибленого сусідства між Україною і ЄС // Київські полоністичні студії. Європейський вимір української полоністики. — Т. IX. — К.: КНУ, 2007. — С. 569–575.
13. Медвідь Ф. Небезпеки і загрози національним інтересам України у двосторонніх відносинах з Російською Федерацією // Актуальні проблеми міжнародної безпеки: український вимір: Матеріали круглих столів та конференцій, проведених Національним інститутом проблем міжнародної безпеки впродовж 2008–2009 рр. / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. — К.: ВД "Стилос", 2010. — С. 45–59.
14. Олійник В. Від кількості до якості, або Дискусія про модернізацію Польщі // *День*. — 2010. — 16 листоп.
15. *Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу (з Експертною доповіддю НІСД "Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації")* / Уклад. А. В. Єрмолаєв. — К.: НІСД, 2010. — 128 с.
16. Сірук М. 20 років взаємодії, або На чому ґрунтується історія великого успіху співпраці України та Польщі // *День*. — 2010. — 26 жовт.
17. *Стратегії розвитку України: теорія і практика* / За ред. О. С. Власюка. — К.: НІСД, 2002. — 864 с.
18. Трухан М. Негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі. — Л.: ВП "Троян", 1992. — 256 с.
19. *Україна та Польша: стратегічне партнерство в новій Європі: Підсумковий документ міжнародної конференції 23–24 січня 2004 р., м. Київ* // Україна та Польша: стратегічне партнерство в новій Європі: Інформаційно-аналітична збірка. Ін-т Євро-Атлантич. співроб. — К., 2004. — С. 83–84.
20. *Україна в 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки соціально-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія* / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2009. — 655 с.
21. Ющенко та Л. Качинський підписали Спільну декларацію щодо зміцнення співпраці у підготовці до фіналу ЄВРО–2012 / Прес-служба Президента України Віктора Ющенка 14 квіт. 2008. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.president.gov.ua/news/9628.html>
22. *Pierwsze Polsko — Ukrainskie Forum Prawnicze "Ius et amicitia"*, 17–19 pazdziernik 2006, Tarnobrzeg — Baranow Sandomierski. — Baranow Sandomierski, 2006. — 302 с.
23. *Fedir Medvid. Interesy narodowe I priorityety geopolityczne Ukrainy — zarys tematyki* // *Nowa Ukraina*. — 2006. — № 2. — S. 59–66.
24. *Remembrance of victims of the Great Famine (Holodomor) in Ukraine* / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001560/156046e.pdf>
25. *Resolution on the holodomor of 1932–1933 in Ukraine* [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.oscepra.org/oscepra_content/documents/Astana/Declaration/2008-ASFfinal%20Declaration%20ENG.pdf
26. *European Parliament resolution of 23 October 2008 on the commemoration of the Holodomor, the Ukraine artificial famine (1932–1933)* / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P6-TA-2008-0523>

В умовах багатопольярного світу важливими є двосторонні відносини з країнами-сусідами. Проаналізовано українсько-польські відносини як стратегічне партнерство.

В умовах многопольярного мира важними являються двусторонні відносини со странами-соседами. Проанализированы украинско-польские отношения как стратегическое партнерство.

In the conditions of multiarctic world the bilateral mutual relations with countries-neighbours are important. The Ukrainian-Poland relations as strategic partnership are analysed.

Надійшла 23 січня 2011 р.